

La població de Santa Coloma de Farners a darreries del segle XVI. Comparació amb els fogatges de 1497 i 1515

JAUME CUBARSÍ DEULONDER

DURANT l'any 1599 tingueren lloc a Santa Coloma de Farners diferents convocatòries de la seva universitat a fi de tractar de diversos negocis com ara l'arrendament de la fleca o el nomenament de síndics. En aquestes convocatòries hi consta una relació dels presents, així com algunes de llurs circumstàncies personals.

Partim de dues convocatòries, l'una de data 17 de març de 1599 i l'altra de 21 de setembre del mateix any, fetes davant de notari públic i a requeriment del baró de Santa Coloma, Carles de Vilademany i de Cruïlles. Les actes comencen dient que és convocada la universitat dels homes i persones singulars de la parròquia i terme de Santa Coloma de Farners, Sant Iscle de Sauleda i Sant Miquel de Cladells, les quals parròquies són del terme de la dita vila de Santa Coloma de Farners, per mandat i llicència del molt noble senyor Carles de Vilademany i de Cruïlles. Com sigui que en les actes estes es relacionen la quasi totalitat dels caps de família, podem assegurar que ens trobem davant d'una mena de cens de població. El fet és important, ja que hom en pot extreure, si no el nombre precís d'habitants, sí el de famílies, llur condició, el nombre i noms dels masos, i altres circumstàncies que poden contribuir a un millor coneixement de la situació general d'aquest terme en aquesta època.

Seguint un ordre alfabètic, es relacionen a continuació totes les persones presents a les convocatòries esmentades.

Adrobau, Lluís, (a) Vernedes; propietari del Mas Vernedes.

Adrobau, Segimon, (a) Huix; propietari del Mas Huix.

Agustí, Jeroni; propietari del Mas Agustí.

Agustí, Pere; fill de l'anterior.

Agustí, Iolanda; vídua.

Aradas, Antoni; ferrer.

Arcarons, Antoni.

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Bagís, Antic; (a) Bellveí, i Magdalena, la seva muller; propietaris del Mas Bellveí.

Bagís, Jaume; propietari del Mas Bagís.

Bagís, Pere; treballador del Mas Bagís.

Bagís, Miquel; (a) Castellar, i la seva muller Jerònima; propietaris del Mas Castellar.

Ballestar, Jaume; (a) Vilar i la seva muller Jerònima; propietaris del Mas Vilar, de Sant Miquel.

Balló i Coral, Pere; bracer.

Banchs, Miquel; treballador del Mas Rabassa.

Boix, Gabriel; propietari del Mas Boix, de Sant Miquel.

Boix, Pere; (a) Noguer.

Boix, Jaume; jover del Mas Llorell.

Burguer, (a) Clapers, i Magdalena, la seva muller; propietaris del Mas Clapers, de Sant Miquel.

Calicó, Montserrat; propietari del Mas Calicó.

Camps, Pere; propietari del Mas Camps.

Canaleta, Joan; boter.

Carbó, Joan; vidrier.

Carós, Jeroni; bracer.

Carós del Rec, Salvi; propietari del Mas Carós del Rec.

Carós, Pere, (a) Torrent, i la seva muller Eleonor; propietaris del Mas Torrent.

Casellas, Antoni; en una llista apareix com a sastre i a l'altra com a jover del Mas Casellas.

Casellas, Arcàngela; vídua de Montserrat Casellas, usufructuària del Mas Casellas.

Casellas, Salvi; era l'hereu del Mas Casellas.

Castanyer, Pere; propietari del Mas Castanyer.

Clos, Sebastià, (a) Tordera; teixidor de lli.

Comas, Joan; boter.

Congost, Montserrat; ferrer; en l'altra llista, fabricant de pedrenyals.

Cornellà, Salvador, (a) Carós de la Tallada, i la seva muller Eulàlia, propietària del Mas Carós de la Tallada.

Costa, Baldiri, (a) Simon.

Costa, Francesc, (a) Dolç; propietari del Mas Dolç.

Cros, Antoni; sastre.

Cubias, Gaspar; candeler.

Cubias, Joan; propietari del Mas Cubias.

Dalmau, Benet; propietari del Mas Dalmau.

Dalmau Martí, Salvi; propietari del Mas Dalmau Martí.

Duran, Antoni; bracer.

Espinet, Jaume; picapedrer.
 Espínol, Sebastià, (a) Riera, i la seva muller Sebastiana; propietaris del Mas Riera, de Sant Miquel.
 Estrada, Pere; propietari del Mas Estrada.
 Estrada, Salvi; fill de l'anterior.
 Farreras, Jaume; sabater i propietari del Mas Moret.
 Fàbregas, Pere; propietari del Mas Fàbregas.
 Figueras, Antoni, (a) Puig.
 Fogarolas, Segimon; sastre.
 Forn, Antoni; propietari del Mas Forn.
 Frenca, Salvador; bracer.
 Gallart, Joan Pau; vidrier i propietari del Mas Ubach.
 Galter, Joan.
 Gelabert, Francesc; bracer.
 Geronès, Montserrat; teixidor de lli.
 Geronès, Miquel; sastre.
 Gispert, Joan, (a) Guilleumes.
 Gorau, Bartomeu; serrador.
 Huix, Pere; fill de Segimon Adrobau.
 Illa, Miquel.
 Jofré, Bernat; ferrer.
 Jordà, Antoni, (a) Llorens; propietari del Mas Llorens.
 Julià, Joan; propietari del Mas Julià, de Sant Miquel.
 Lladó, Miquel; sabater.
 Llorell, Salvi; propietari del Mas Llorell.
 Llorenç, Narcís; propietari del Mas Roura.
 Lusetjas, Joan; mestre d'obres.
 Manyà, Salvi; pagès propietari del Mas Manyà.
 Manyà, Bernat; traginer.
 Martí, Grau; fabricant de pedrenyals.
 Mas, Joan; boter.
 Masó, Antoni.
 Massaneda, Salvi; propietari del Mas Massaneda.
 Miquel, Montserrat; vídua de Jaume Bosch, (a) Miquel, propietària del Mas Miquel.
 Miquelet, Baldiri; sastre.
 Mola, Bernat; propietari del Mas Lleonart.
 Moner, Pau; propietari del Mas Moner.
 Molins, Pere; propietari del Mas Molins.
 Montet, Antic; corder.
 Morell, Andreu; bracer.

Morgadella, Estefania; vídua.
 Nor, Pere; mestre d'obres.
 Oliveras, Gaspart; botiguer.
 Oliveras, Antoni; paraire.
 Oliveras, Joan; propietari del Mas Oliveras.
 Oller, Jaume; propietari del Mas Oller.
 Oller, Jaume; fill de l'anterior.
 Parareda, Salvador; propietari del Mas Parareda.
 Parera, Antoni.
 Parés, Antic.
 Parset, Antoni; jover del Mas Ferrer.
 Pasqual, Martí, (a) Coral; sastre.
 Pasqual, Antoni, casat amb Elisabet Coral; sastre.
 Peraferrer, Martí, (a) Horta.
 Peraferrer, Antoni; propietari del Mas Peraferrer.
 Peraferrer, Narcís; fill de l'anterior.
 Perpunter, Amador; bracer.
 Pla, Antoni.
 Planes, Pere; propietari del Mas Planes.
 Planes, Joan; jover del Mas Vinyet.
 Planell, Guillem; fuster.
 Pou, Miquel; teixidor de llana i lli.
 Pou, Joan
 de Prat, Roderic; teixidor de lli.
 Prats, Jaume; traginer.
 Prats, Jeroni; (a) Llandrich.
 Puig, Marianna; casada amb Antoni Figueres.
 Puig, Antònia; muller de Bernat Llrinós.
 Ribas, Sebastià; propietari del Mas Ribas, del veïnat de Cuguls.
 Riera, Mateu, (a) Clapers, i la seva muller Catarina; propietari del Mas Clapers,
 de Sant Miquel.
 Rigalós, Salvi; propietari del Mas Rigalós.
 Ronyó Llorell, Pere; batlle.
 Ronyó, Maria; vídua d'Antoni Manyà.
 Ronyó, Jeroni, (a) Vernedes.
 Roig, Salvi; sabater.
 Ros, Joan; moliner.
 Rostoll, Lluís; negociant.
 Roura, Joan; paraire.
 Rovira, Joan.
 Sala, Margarida, vídua de Salvi Sala; usufructuària del Mas Sala.
 Sala, Salvi; fill de l'anterior.

Serra, Antoni.
 Serra, Sebastiana; propietària del Mas Serra.
 Serra, Pere; bracer.
 Simon, Pere; propietari del Mas Simon.
 Simon, Anna; filla i hereva de l'anterior.
 Solà, Pere.
 Solà, Jaume; propietari del Mas Solà, de Sta. Coloma.
 Solà, Macià; fill i hereu de l'anterior.
 Solà, Montserrat; propietari del Mas Solà, de Sant Miquel.
 Solà, Miquel, fill i hereu de l'anterior.
 Soler, Jaume; bracer.
 Soler, Joan; mestre d'obres.
 Tarrés, Francesc; jover del Mas Cunill.
 Tordera, Antic; paraire.
 Tordera, Moner, Joan, i la seva muller Anna Tordera; propietari de la casa i terres d'en Moner, sastre.
 Torremilans, Antic, (a) Ferregut; pagès propietari del Mas Ferregut.
 Torrent, Miquel, (a) Llorenç; successor d'Antoni Jordà.
 Torrent, Roderic; moliner.
 Torreyas, Joan, (a) Llandrich, i la seva muller Francesca; propietari del Mas Llandrich.
 Vernedes, Maria, filla de Lluís Adrobau; propietari del Mas Vernedes.
 Vilar, Segimon, (a) Tornés, i la seva muller Antiga; propietaris del Mas Tornés, de Sant Miquel.
 Vilar, Salvi; propietari del Mas Vilar de Sant Miquel.
 Vilar, Pere, (a) Lladó; propietari del Mas Lladó.
 Vilar, Sàlvia; filla i hereva de l'anterior.
 Vilar, Onofre, (a) Finestres, administrador (usufructuari) del Mas Finestres.
 Vilar, Sàlvia; filla de l'anterior, propietària del Mas Finestres.
 Vilar, Pere, (a) Molladera, i Catarina muller seva; propietaris del Mas Molladera.
 Vinyet, Pere; bracer.

En conjunt, segons la llista anterior i sense tenir en compte les dones casades, tenim relacionades cent cinquanta-una persones. De totes maneres, això no ens permet de fixar el nombre exacte d'habitants, ja que sempre seria una suposició, però sí que ens permet d'establir el nombre de focs existents en aquella època, amb les reserves que indicarem més avall. Amb aquest objectiu, i per arribar a unes conclusions el més encertades possible, analitzarem en primer lloc els habitants de Sant Miquel i de Sauleda, i posteriorment els de Santa Coloma, tot diferenciant-ne els propietaris de masos

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Parròquia de Sant Iscle de Sauleda

vencudes i Berats. En el de 1515 hi figuren Bellvei, de Sauleda; Marc Bernades; i Bagó, de Sauleda.

segle XVI hi havia habitats els masos Vernedes, Ferrer, Bellvei, Bagis i un quart que no podem identificar, on vivia Joan i Bonifà.

...yang akan diuraikan pada bab berikutnya, sebagai berikut:

at a Saint Peter de Duixandu,

ndació Salvador Vives i Casajoana, 1991, ps. 284

Parròquia de Santa Coloma

A fi d'establir comparacions entre els fogatges de 1497, 1515 i la relació de l'any 1599, partirem en primer terme dels masos, diferenciant els ocupats pel seu propietari d'aquells ocupats per un tercer, masover o treballador.

I) Masos que apareixen en les llistes de l'any 1599 amb indicació del seu propietari:

Mas Planes; Mas Castanyer; Mas Estrada; Mas Geronès; Mas Sala; Mas Massaneda; Mas Llorell; Mas Miquel; Mas Oliveras; Mas Oller; Mas Cubias; Mas Casellas; Mas Camps; Mas Forn; Mas Vilar; Mas Manyà; Mas Finestres; Mas Leonart; Mas Lladó; Mas Agustí; Mas Ubach; Mas Torrent; Mas Moner; Mas Dalmau Martí; Mas Carós del Rec; Mas Molins; Mas Simon; Mas Molladera; Mas Dalmau; Mas Solà; Mas Carós de la Tallada; Mas Calicó; Mas Parareda; Mas Ribas de Cuguls; Mas Fàbregas; Mas Peraferrer; Mas Rigalós; Mas Llorenç; Mas Oliveres; Mas Ferregut; Mas Llandrich; Mas Serra; Mas Dolç; Mas Moret.

II) Masos que apareixen en la relació del 1599, en què sols figura un treballador o jover.

Mas Vinyet, Mas Rabassa, Mas Roure, Mas Cunill o Cuní.

Podem afegir que en una còpia d'escriptura de l'any 1602 compareixen Antic Sabater Cuní i la seva muller Anna com a propietaris del Mas Cuní, els quals no apareixen en la convocatòria, cosa que ens fa pensar que en aquelles dates no residien a Santa Coloma.

III) Comparació amb els fogatges del 1497 i 1515.

En el fogatge de 1497 apareixen tots els masos relacionats anteriorment, si bé la transcripció d'algun d'ells no coincideix amb exactitud, encara que per la seva situació a la llista pot deduir-se, ja que hi són relacionats més o menys per veïnats. Queden exceptuats de l'afirmació general els masos Cunill i Ubach, que no apareixen en els fogatges i els masos Safre, Miró i Canyells, que sí que figuren en el fogatge de 1497 i no en el de 1515 ni en la relació del 1599.

Quant al Mas Cunill, el va capbrevar Joan Cunill a Frederic de Farners el 19-3-1563; i els noms Safre, Miró i Canyells creiem fan referència als masos Xifra i Mir, de Riudarenes, i al Mas Canyet o Cansells que el 1563 posseïa Miquel Bagís (i consta com a deshabitat i derruït), situat al veïnat de Vallors. I pel que fa referència als masos Vinyet, Rabassa i Roura, en el fogatge de l'any 1497 consten habitats pel seu propietari.

El fogatge de l'any 1515 el trobem molt incomplet, ja que no hi apareixen els masos Sala, Massaneda, Vinyet, Miquel, Oller, Cunill i Forn, del veïnat

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

de Vallors, i tampoc els masos Llorenç, Oliveres, Carrió, Ferragut, Ubach, Molins, Dalmau i Carós del Rec, del veïnat d'Avall, quan tots aquests masos apareixen en el fogatge del 1497 i en actes de capbreu del segle XVI, circumstància que no ens permet de fer altres especulacions que no sigui una omisió deguda a algun motiu que ignorem.

Un cop analitzada la situació agrícola a la zona de Santa Coloma, i concretament a les parròquies de Santa Coloma, Sant Miquel i Sauleda, que ens dóna un resultat de 48 masies ocupades a Santa Coloma, 11 a Sant Miquel i 5 a Sauleda, cal estudiar la composició que podríem qualificar com a urbana, a la qual arribem per exclusió, és a dir, considerant que qui no viu a pagès viu a vila. A aquests efectes, i per una millor comprensió, habilitarem una sèrie de quadres on ressenyarem els diferents habitants segons els fogatges i la relació de què disposem.

Quadre I (fogatge 1497)

Mossèn Ferriol, prevere; Mossèn Valps, donzell; Mossèn Miquel Simon, arrendador; en Modey; en Tordera; en Ribes; en Ruyra; en Moragues; en Torró; lo ferrer Oliveres; en March Comes; en Castellar; en Ballester; en Ray; en Plan; en Vernedes; en Oliveres, sabater; en Ferreres; en Joli; en Gispert (?); en Fiter; en Moner, paraire; en Cobies, ferrer; en Viader; en Lorell, moliner, en Sala; en Vall; en Pearès.

Quadre II (fogatge 1515)

Mossèn Joan Francesc, prevere, arrendador de la Doma; Mossèn Pere Francesc, prevere, arrendador de l'altra Doma; Mossèn Esteve Francesc, prevere deservint la Clau; Mossèn Joan Canal, prevere, domer, sacristà de Riudellots, habitant en dita vila; Mossèn Guillem de Belloch i de Farners, donzell; Bernat Viader; Pere Coral; Francesc Dolça; Dalmau Moner; Joan Pujals; Antoni Morer; Joan Moner; Joan Moreu, (a) Soler; Baltasar Joli; Miquel Viaders; Caterina Ballester; Salvi Climent Roig; Blai Castellar; Mateu Ronyó; Miquel Ronyó, ferrer; Francesc Ronyó, paraire; Antoni Moragues; Grau Tapioles; Miquel Tordera; Antoni Oliveres, ferrer.

Quadre III (relació 1599 de persones amb ofici)

Antoni Arcarons; Antoni Arades; Pere Balló Coral; Gaspar Cubies; Joan Carbó; Antoni Cros; Joan Comas; Joan Canaleta; Jeroni Carós; Montserrat

■ ■ ■ ■ ■ ■

Congost; Antoni Caselles; Sebastià Clos, (a) Tordera; Antoni Duran; Jaume Espinet; Salvador Frenca; Segimon Fogaroles; Jaume Farreres; Francesc Gelabert; Montserrat Geronès; Bartomeu Gorau; Miquel Geronès; Joan Pau Gallart; Bernat Jofré; Miquel Lladó; Joan Lusetjas; Bernat Manyà; Grau Martí; Joan Mas; Baldiri Miquelet; Antic Montet; Andreu Morell; Pere Nor; Gaspart Oliveres; Antoni Oliveres; Pasqual Martí, (a) Coral; Antoni Pasqual; Amador Perpunter; Guillem Planell; Miquel Pou; Rodin de Prat (?); Jaume Prats; Pere Ronyó Llorell; Salvi Roig; Joan Ros; Lluís Rostoll; Joan Roura; Pere Serra; Jaume Soler; Joan Soler; Antic Tordera; Joan Tordera Moner; Roderic Torrent; Pere Vinyet.

Absents

Honorable Rafel Graell; Honorable Bonaventura Soler.

Quadre IV (relació 1599 de persones sense ofici)

Iolanda Agustí (vídua); Baldiri Costa, (a) Simon; Antoni Figueres, (a) Puig i la seva muller; Joan Gispert, (a) Guilleumes; Joan Galter; Miquel Illa; Antoni Masó; Estefania Morgadella (vídua); Maria Ronyó (vídua); Joan Rovira; Pere Solà; Antoni Parera; Antic Parés; Martí Peraferrer, (a) Horta; Antoni Pla; Joan Pou; Jeroni Prats; Antònia Puig (vídua); Jeroni Ronyó, (a) Vernedes; Antoni Serra.

Quadre V. Oficis mencionats i nombre d'exercents

Ferrers, 3; Bracers, 11; Candelers, 1; Vidriers, 2; Sastres, 7; Boters, 3; Teixidors de lli, 3; Picapedrers, 1; Sabaters, 3; Mestres d'obres, 3; Traginers, 2; Fabricants de pedrenyals, 1; Corders, 1; Botiguers, 1; Paraires, 3; Teixidors de llana, 1; Moliners, 2; Negociants, 1; Serradors, 1.

Notes finals

1. Pel que hem pogut observar en les diferents relacions la població de Santa Coloma de Farners presenta un important increment durant el segle XVI, i especialment la urbana ja que la rural es manté pràcticament estancada. Així, en aquesta última únicament observem la presència d'algun treballador o jover en diferents masos, fet que ens permet afirmar que les feines del camp i del bosc eren exclusivament familiars, ja que la presència d'onze

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

bracers indica que els contractes de treball eren mínims, si tenim en compte la importància de les zones agrícoles i boscoses. En canvi, el que sí que augmenta considerablement és la població urbana, ja que, prescindint d'aquelles persones sense ofici, probablement persones grans, el 1599 trobem censats cinquanta-set caps de família, és a dir, més del doble dels que apareixen a primers de segle. Això llevat dels eclesiàstics i militars.

Aquest increment de la població es reflecteix principalment en la presència de tres mestres d'obres, cosa que es tradueix en un augment de la construcció de cases que coincideix amb els establiments fets durant el segle XVI amb la finalitat que es construeixi casa. Només cal veure que si al 1497 Santa Coloma tenia 84 focs, comptant-hi Sant Miquel i Sauleda, l'any 1599 n'hi havia com a mínim 119, i això comptabilitzant només els masos i els d'aquelles persones amb ofici conegut, no comptant-hi els capellans ni tampoc els nobles ja que no apareixen en la relació de 1599, pel fet que no estaven obligats a comparèixer en aquella convocatòria; tampoc no comptabilitzem com a focs els de les persones de qui no consta l'ofici. En el fogatge del 1553 consten 95 focs, 90 de laics, 4 de capellans i 1 de militar, és a dir, quasi els mateixos que el 1497 i el 1515. L'increment es produeix, doncs, en la segona meitat del segle.

2. Pel que fa referència al tema de les jurisdiccions i la seva relació, Carles de Vilademany i de Cruïlles, ostentava la jurisdicció civil i criminal de la vila i terme, que comprenia les parròquies de Santa Coloma, Sant Miquel de Cladells i Sant Iscle de Saureda, i en nomenava el batlle, a qui transferia aquesta jurisdicció (el 1599 revoca el poder atorgat a Pere Ronyó Llorell i designa pel càrrec Joan Pau Gallart). Quant a la universitat, creiem que se seguia el criteri o norma general, però que el més usual era la convocatòria general, i així ho podem observar en un conjunt d'actes que tingueren lloc durant els anys 1599, 1600, 1601 i 1602 i que resulten dels protocols notariaus. Concretament en l'acta de 17 de març de 1599 es nomenen síndics (*síndics procuradors* se'ls anomena) Antoni Pla, vidrer; Antic Montet, corder; Onofre Vilar, (a) Finestres; i Salvi Dalmau Martí, de Santa Coloma; i Gabriel Burguer, (a) Clapers, de Sant Miquel. O sigui que es designen cinc síndics, quatre per Santa Coloma i un per Sant Miquel, que comprenia també Saureda. L'explicació d'aquest nomenament la trobem en l'escriptura de data 21 de setembre de 1599 sobre l'arrendament de la fleca on es mana que es doni poder per administrar-la a cinc persones, dues de la vila, un pagès del veïnat de Baix (o d'Avall), un pagès del veïnat de Dalt (o de Munt) i un altre de Sant Miquel de Cladells; el nomenament recau sobre els síndics indicats anteriorment.

Tenim, doncs, que Santa Coloma es trobava representada per cinc persones amb el títol de síndics procuradors, els qual en realitat estaven sota les ordres del senyor jurisdiccional, que al mateix temps nomenava el batlle.

Fonts documentals

Arxiu Històric de Girona, Fons Notarial, Santa Coloma de Farners. Manuals anys 1598 a 1603.

Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners. Fons Notarial. Santa Coloma de Farners. Not. Pau Serra. Capbreu del Priorat de Sant Pere Cercada (1562-1588). Núm. 1.

Can Clopés (Sant Miquel de Cladells)